

ความหลากหลายทางชีวภาพ
ของทรัพยากรชายฝั่ง ชุมชนท่าฉัตรไชย
ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

ย

ผลจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเรื่องประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรชายฝั่งชุมชนท่าฉัตรไชย ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต สามารถจำแนกหัวข้อที่ศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน
2. ภูมิปัญญาการต่อเรือ
3. ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน
4. ภูมิปัญญาหมอยพื้นบ้าน
 - 4.1 หมอยบนตามหาของหาย
5. ภูมิปัญญาการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน
 - 5.1 หมอยบำบัดเป่าสิ่งชั่วร้าย
 - 5.2 หมอยนวดรักษาอาการปวดเมื่อย
6. ประเพณีประจำชุมชน
 - 6.1 ลอยเรือชาวเล
 - 6.2 นอนหาดหรือนอนเล

ย

7. ความเชื่อในชุมชน
 - 7.1 ตายายถั่ว
 - 7.2 โต๊ะปากพระ
 - 7.3 โต๊ะหินลูกเดียว
 - 7.4 แม่ย่านาง
 - 7.5 เสน่ห์ยาแฝด/การทำนายดวงชะตา
 - 7.6 การรับบุญเดือนสิบ
8. ภาษามอแกน
 - 8.1 หมวดย่างกาย

8.2 หมวดตกแต่งร่างกาย โ ครื่องประดับ

8.3 หมวดสัตว์

8.4 หมวดอาหาร

8.5 หมวดของใช้ในครัว

8.6 หมวดเครือญาติ

8.7 หมวดอื่น ๆ

9. พุทธศาสนิกชน

9.1 ป่าชายหาด

9.2 ป่าชายเลน

10. อาชีพของคนในชุมชน

11. พันธุ์นก

12. พันธุ์ปลา

13. พันธุ์สัตว์น้ำอื่น ๆ

ย

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

การศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น ชื่อของบ้านแหลมหลา บ้านเหนือ บ้านหินลูกเดียว บ้านท่าฉัตรไชย และบ้านไม้ขาว กลุ่มคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในยุคแรก ๆ และถิ่นฐานเดิมของคนที่อยู่พหุเข้ามา

1.1 บ้านแหลมหลา จากการเก็บข้อมูลของนักวิจัยเรื่องความหมายของชื่อแหลมหลา มีผู้ให้ความหมายสอดคล้องกัน ดังที่ วิกิร สมุทรวารี ศักดา สงวนศักดิ์ สุทัศน์ อธิเกิด จริยา แจงกระจ่าง เคื่อง ตูหรัน พอบ ประโมกข์ จิน วารี ไฮ้ ตูหรัน ลา วารี และ จุต จันทิมา เล่าไว้สอดคล้องกันว่า เหตุที่หมู่บ้านนี้ได้ชื่อว่าบ้านแหลมหลาสืบเนื่องมาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล มีหาดทรายสีขาว มีหลาโต๊ะ (ศาลา) บริเวณบ้านนายโชค และมีปลาชนิดหนึ่งอยู่มากในชุมชนนี้ เรียกว่า ปลาหลา ซึ่งปลาหลามีลักษณะลำตัวคล้ายปลากะบอก และเป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล กลุ่มมอแกน

ส่วน หยัน เขียวชาญ กล่าวว่า บ้านแหลมหลานั้น เดิมมีชื่อว่า บ้านภูยิด

1.2 บ้านเหนือ จากการเก็บข้อมูลของนักวิจัยเรื่องความเป็นมาชื่อบ้านเหนือ มีผู้ให้ความหมายไว้หลายกระแส ดังนี้ มายะ ตูหรัน อ้อม ตูหรัน มานี ราวี บน ต้นเก ล่าย เขียวชาญ เล่าไว้สอดคล้องกันว่า เหตุที่ได้ชื่อว่า บ้านเหนือ เพราะอยู่เหนือหมู่บ้านอื่น ๆ และอีกประการหนึ่งคือหมู่บ้านตั้งอยู่เหนือคลองบ้านเหนือ

ส่วน เห่าแดง แดงเปลี่ยน เล่าว่า หลังจากที่พวกมอแกนอพยพมาจากบ้านโนนยาง จังหวัดพังงา

มาอยู่ที่บ้านด่านหยุดหรือบริเวณบ้านเหนือซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ ชาวมอแกนที่อพยพมาจากจังหวัดพังงา จึงมาสร้างบ้านเรือนอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งต่อมาเรียกว่าบ้านเหนือ

1.3 บ้านหินลูกเดียว จากการเก็บข้อมูลของนักวิจัยเรื่องความเป็นมาชื่อบ้านหินลูกเดียว มีผู้ให้ความเห็นสอดคล้องกัน ดังที่ เห่าแดง แดงเปลี่ยน มายะ ตูหรัน อ้อม ตูหรัน มานี ราวี บน ต้นเก ล่าย เขียวชาญ กล่าวว่า บ้านหินลูกเดียว ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมการนอนหาดทุกปี และมีตำนานเล่าว่าพ่อตาหินลูกเดียว จะจับปลเป็นมาทรวง (ร่างทรง) และใช้น้ำซีให้หยิบหินโยนลงในน้ำ เมื่อเวลาน้ำแห้งจะเห็นหินโผล่ขึ้นมา และกลายเป็นก้อนหิน จึงทำให้เรียกบริเวณที่หินโผล่ขึ้นมาว่า บ้านหินลูกเดียว จะมีการบูชาโต๊ะหินลูกเดียวทุกปี เรียกว่าพิธีนอนหาดหรือนอนเล

1.4 บ้านท่าฉัตรไชย จากการเก็บข้อมูลของนักวิจัยเรื่องความหมายของชื่อบ้านเหนือ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้ วิกิร สมุทรวารี กล่าวว่า ชื่อท่าฉัตรไชย

เรียกตามชื่อโรงเรียนที่มีอยู่ในชุมชน สุทัศน์ อธิเกิด กล่าวว่า ทำฉัตรไชยเป็นชื่อที่ตั้งมาก่อนแล้ว ส่วน หยั่น ชาญเขียว เคื่อง ตูหรัน จิน วารี ไซ้ ตูหรัน พวบ ประมงกิจ ลา วารี และ แดง ตูหรัน กล่าวถึงชื่อทำฉัตรไชยสอดคล้องกันว่า เมื่อก่อนทำฉัตรไชย มีเรือนานยนต์ เป็นเรือเหล็ก บรรทุกเรือ รถ และคนข้ามจากหมู่บ้านแหลมหลาไปฝั่งท่านุ่น ฝั่งไปมาระหว่างทำฉัตรไชย ิ ท่านุ่น เรียกกันว่าท่าเรือทำฉัตรไชย เป็นท่าเรือนานยนต์

ส่วน จูด จันทิมา กล่าวว่า ทำฉัตรไชยเป็นชื่อบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ ที่ให้ความเห็นว่า บ้านทำฉัตรไชยเป็นการตั้งชื่อจากนามของพระองค์เจ้าบุรฉัตร ฉัตรไชย

1.5 บ้านไม้ขาว จากการเก็บข้อมูลของนักวิจัยเรื่องความหมายของชื่อบ้านไม้ขาว มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้ วิกร สมุทวารี เล่าว่า ตำบลไม้ขาวสมัยก่อนหมู่บ้านเป็นป่า เมื่อมีคนเข้ามาอยู่อาศัยมาก จึงใช้ไม้สีขาวมาสร้างบ้าน และใช้เปลือกของต้นเสม็ดขาวมาทำหลังคา ส่วน ศักดา สงวนศักดิ์ เล่าถึงตำบลไม้ขาว ไว้ว่า มีไม้สีขาว และทรายสีขาว สุทัศน์ อธิเกิด กล่าวถึง ตำบลไม้ขาวเอาไว้ว่า ได้ชื่อจากต้นเสม็ดขาว ชาวบ้านเรียกว่า บ้านเสม็ดขาว ต่อมาเรียกเพี้ยนจนกลายเป็นไม้ขาว หยั่น ชาญเขียว อ้อม ตูหรัน เล่าไว้สอดคล้องกันว่า เมื่อก่อนมีไม้แก่นสีขาวอยู่หลายต้น ส่วน พวบ ประมงกิจ จิน วารี และ ไซ้ ตูหรัน กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า บ้านไม้ขาว มีต้นไม้ขาวอยู่ต้นหนึ่ง และ ล่าย เขียวชาญ กล่าวว่า สมัยก่อนบ้านไม้ขาว มีต้นไม้ใหญ่สีขาว จึงได้ชื่อว่าบ้านไม้ขาว

1.6 การเข้ามาตั้งถิ่นในชุมชนทำฉัตรไชย จากการเก็บข้อมูลของนักวิจัย ในเรื่องการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนทำฉัตรไชย มีหลายที่มา ดังนี้ วิกร สมุทวารี เล่าให้ฟังว่า เริ่มมีชุมชน เมื่อ 200 300 ปีที่ผ่านมา โดยชาวบ้านดูจากต้นมะขามที่มีอายุมาก โดยมีชาวมอแกน อพยพมาจากเกาะมลายู นั่งเรือมาเป็นครอบครัวมาหยุดขึ้นฝั่งที่ท่าฉัตรไชย และได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่นเป็นพวกแรก

ศักดา สงวนศักดิ์ เล่าว่า ชุมชนเกิดขึ้นเมื่อ 200 300 ปี คนไทยเข้ามาเป็นตั้งถิ่นฐานเป็นพวกแรก โดยอพยพมาจากชุมชนเมืองกลางในระหว่างทำสงคราม

สุทัศน์ อธิเกิด เล่าว่า มีกลุ่มมอแกนที่อพยพมาจากที่อื่นเข้ามาอยู่ก่อน บริเวณที่ชาวมอแกนอยู่เรียกว่าหัวแหลม ชาวมอแกนเหล่านี้ทำอาชีพประมง ได้แก่ หาปลา หาหอย ต่อมาเริ่มมีคนอพยพจากหลายจังหวัดเข้ามาอยู่บริเวณนี้ เพื่อทำงานเหมืองแร่ พอหมดหน้าแร่ก็อยู่ต่อ จึงหาอาชีพอื่นทำ จนเกิดเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้นดังปัจจุบันนี้

จริยา แจ่มกระจ่าง เล่าไว้ดังนี้ ก่อนจะมีชุมชนแถวนี้ บริเวณหลังป้อมตำรวจท่าฉัตรไชยเป็นสุสานของชาวมอแกน ชาวมอแกนจะอาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลน บ้านของชาวมอแกนจะสร้างแบบยกสูงและมีใต้ถุน ต่อมามีคนภายนอกเข้ามาอาศัยเพื่อทำเหมืองแร่ และอาศัยเรื่อยมาถึงปัจจุบัน ทำให้ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชนใหญ่

หยั่น ชาญเขียว เล่าว่า ชาวบ้านอพยพผ่านมาหาหอย ปู ปลา เลยหยุดพักสร้างที่พักชั่วคราวไว้หยุดลมฝน ต่อมาลู่กลานตามมา จนเกิดเป็นชุมชนขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เคื่อง ตูหรัน ที่เล่าว่า ชาวประมงหยุดพักนอนที่บริเวณนี้ ต่อมาเริ่มมีชาวบ้านอพยพตามมา และได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหินลูกเดียวจนถึงปัจจุบัน

เห่าดง แดงเปลี่ยน เล่าถึงการเข้ามาของคนในหมู่บ้านเหนือไว้ว่า อพยพมาจากบ้านด่านหยุด จังหวัดพังงา คนที่เข้ามาอยู่เป็นพวกแรก ได้แก่ หมอผี หมอบ้าน (หมอรักษาโรค)

มายะ ตูหรัน บน ดันเก และ อ้อม ตูหรัน เล่าว่า พวกแรกที่อพยพเข้ามาคือ โต๊ะตะพลู ยังใหญ่ และโต๊ะโบโร เป็นกลุ่มแรกเข้ามาอยู่ที่ชุมชนนี้เมื่อประมาณ 100 ปีมาแล้ว

มานิ วารี เล่าว่า โต๊ะลามัย เป็นพวกแรกที่อพยพเข้ามาอยู่ มาจากบ้านในหยง จังหวัดพังงา

พวบ ประมงกิจ ลา วารี โต๊ะมะสาด จูด จันทิมา และ จิน วารี เล่าไว้ตรงกันว่า โต๊ะกระแสะ โต๊ะมาสาด เข้ามาอยู่เป็นพวกแรก

ล่าย เขียวชาญ กล่าวว่า โต๊ะลอด โต๊ะช่วง เป็นพวกแรกที่อพยพเข้ามา ส่วน ไซ้ ตูหรัน เล่าว่า โต๊ะโสด และนายอาด อพยพมาจากหมู่บ้านคอเอน เข้ามาอยู่เป็นพวกแรก

ย

2. ภูมิปัญญาการต่อเรือ

สืบเนื่องจากอดีต อาชีพที่เป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในบริเวณนี้คืออาชีพประมง ทั้งจากสภาพภูมิประเทศที่อยู่ติดกับทะเล ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านแถบนี้ผูกพันกับทะเลค่อนข้างมาก จากการศึกษาข้อมูลเรื่องการของการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการต่อเรือ ทำให้ทราบว่า ในอดีตเรือของชาวบ้านที่นี้จะเรียกว่าเรือมาด หรือเรือชุด เรือแจว และเรือพาย แต่ในปัจจุบันจะเป็นการต่อเรือแบบหัวโทง ซึ่งเป็นการได้รับอิทธิพลมาจากที่อื่น เรือหัวโทงนอกจากไว้ประกอบอาชีพประมงซึ่งถือเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังใช้ในท้องเที่ยว และรับจ้างบรรทุกของ

จากการสัมภาษณ์ สมศักดิ์ ตูหรัน ข่างต่อเรือในหมู่บ้านแหลมหลา ได้เล่าให้ฟังถึงขั้นตอนการทำเรือมาดหรือเรือชุดไว้ดังนี้

1. นำไม้ตะเคียนทองมาตัดให้เป็นท่อน ยาวเท่าลำเรือ คือประมาณ 4 วา 1 ศอก

2. ขุดไม้ให้เป็นหลุม แล้วเอาไปรวมคว้นไฟ เพื่อให้ไม้แห้ง จากนั้นฉีกไม้ออกเป็นท่อนๆ ยาวประมาณ 4 วา 1 ศอก

3. เสริมไม้กระดานให้เรือสูงกว่าเดิมประมาณ 1 คืบ เพื่อความแข็งแรง ใส่กงเรือ ใส่ไม้ลูกถ้วย จากนั้นใส่โคนหัวและท้ายเรือ เพื่อความสวยงาม และเชื่อว่าทำให้หากินได้ง่าย แล้วจึงเอาไม้กระดานปูท้องเรือ พร้อมกับทำกรรเชียง 1 คู่ และไม้พาย 2 เล่ม

4. ยานาวเรือโดยใช้ชันกับน้ำมันยางปิดแนวกันเรือรั่ว

5. ทาน้ำมันยางอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ไม้แข็งแรง

ส่วนการทำเรือหัวโพงที่มีการทำกันมากขึ้นในปัจจุบัน จากการให้สัมภาษณ์ของ สมศักดิ์ ตูหั่น สมควร ทนงแก้ว เสถียร จิตรเหียน จรัญ ละอาด และ สมนึก วารี เรื่องการขึ้นตอนการต่อเรือ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการต่อเรือ รวมทั้งความเชื่อ ไม่นำมาต่อเรือ ขึ้นตอนการเอาเรือลงน้ำ และราคาของเรือ มีดังนี้

1. นำไม้ตะเคียนทองมาตัดเป็นท่อนๆ ยาวประมาณ 4 วา 1 ศอก

2. ขุดไม้แล้วเอาไปรวมคว้นไฟ ฉีกออกเป็นท่อนๆ ให้ง่ายแล้วจึงนำมาใส่กง ใส่ไม้ลูกถ้วยใส่โคนหัวโคนท้าย แล้วเอาไม้ปูท้องเรือ กันเชียง 1 คู่ ไม้พาย 2 เล่ม

3. ชันกระดุก

4. ทำโครง

5. ติดกระดาน

6. ใช้ด้ายดิบมัดแนว

7. ใช้ชันป้าย

8. ตากแดด

9. ทาสี

วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ เลื่อย มีด สว่าน ไม้ปาดชัน เหล็กตอกหมัน เหล็กตอกแนว ไม้แก่น(ไม้ลูกกะสัก) ชัน ตะปู และ สี

ความเชื่อ

ความเชื่อในการต่อเรือ จะมีการไหว้หัวเรือ โดยเอาไม้แก่นมาทำหัวเรือ เชื่อว่าแก่นเป็นผู้นำวิญญาณ จึงเอาไม้ตะเคียนมาต่อเรือ เมื่อประกอบเรือแล้วเสร็จ ให้หมอปะกอบพิธีกรรมเชิญแม่ย่านาง เพื่อให้ทำมาหากินคล่อง ไม่มีอะไรติดขัด และ จัดเลี้ยงคน

ไม้ที่ใช้ในการต่อเรือจะเป็นไม้ตะเคียนทอง หรือไม้นน ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็ง ไม้สัก ไม้ขนุนปาน ไม้ตะเคียนทราย ไม้ยาง โดยชาวประมงจะไปตัดเองในป่า หรือซื้อมาจากโรงงาน

ส่วนไม้ที่ไม่นิยมนำมาทำเรือ คือ ไม้เสียด ไม้สน (ผุเร็ว) ไม้มะขาม ไม้มือพระ (เพราะเป็นไม้ของพระห้ามไม่ให้คนนำลงทะเล)

ขั้นตอนการทำพิธีเอาเรือลงน้ำ

เพื่อบูชานางตะเคียน แม่คงคา หลาโต๊ะ เจ้าป่าเจ้าเขา จะประกอบพิธีตรงบ้าน ก่อนจะเคลื่อนเรือลงน้ำต้องเตรียมเครื่องมือหากินก่อน เช่น อวน กัด เบ็ด เป็นต้น ขั้นตอนการเอาเรือลงน้ำมีดังนี้

- หากฤกษ์วันที่จะทำพิธีเอาเรือลงน้ำ โดยให้โต๊ะหมอมหรือผู้สูงอายุในหมู่บ้านทำคนดูวันให้

พอได้ฤกษ์วันที่ดีแล้ว เตรียมของที่ตักใช้ในพิธี ดังต่อไปนี้

อาหารควา โ หวาน สมัยก่อนการทำอาหารหาวต้องไปปลาวางเดียวเท่านั้น แต่ปัจจุบันใช้น้ำมัน หมู ไก่ และอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

ดอกไม้ ใบจาก ยาเส้น หมากพลู

กำยาน

เทียน สมัยก่อนจะใช้เทียนขี้ผึ้งที่ทำจากรังผึ้ง

ด้ายขาว

ผ้าผูกหัวเรือ ต้องใช้ผ้า 3 สี เช่น สีแดง สีขาว สีน้ำเงิน หรือสีอื่นก็ได้ เหตุที่ต้องใช้ผ้า 3 ผืน เพราะเชื่อว่าเรือมีเจ้าของ 3 คน คือ มีแม่ย่านาง 3 คน

ข้าวตอก น้ำ

ข้าวเหนียวเหลือง ข้าวเหนียวขาว และข้าวเหนียวดำ

จากนั้นเอาของทั้งหมดใส่ในกระทงใบตอง ไปทำพิธีที่ริมทะเล โดยเจ้าของเรือและโต๊ะหมอละจะเป็นผู้ทำพิธีด้วยกัน

ขั้นตอนการทำพิธี

- ยกไม้เป็นพลา (หิ้ง) ขนาดไม่ใหญ่มาก สำหรับวางของทั้งหมดที่ใส่ในกระทงใบตอง ยกวางให้ตรงกับหัวเรือ เจ้าของเรือและหมอละจะนั่งตรงกับหิ้งวางของซึ่งตรงกับหัวเรือ
- เจ้าของเรือเอากำยานวนขวารอบลำเรือ 3 รอบ
- โต๊ะหมอละทำพิธีเชิญแม่ย่านางมาอยู่ในเรือ
- พอทำพิธีเชิญเสร็จ เอาของที่เตรียมไว้ทั้งหมดไปตั้งที่หัวเรือ
- ปลุกเสกผ้าและด้ายที่จะผูกหัวเรือ เสร็จแล้วให้เจ้าของเรือนำไปผูกที่หัวเรือ
- เสร็จพิธีก่อนเอาเรือลงน้ำ

ขั้นตอนต่อไปเป็นขั้นตอนการเอาเรือลงน้ำ โดยเจ้าของเรือจะไปหาคนเพื่อมาช่วยยกเรือลงทะเล หลังจากยกไปในทะเลแล้วให้นำเรือมาจอดไว้ที่ท่าเรือ (หัวท่า) หน้าบ้าน แล้วจึงเลี้ยงอาหารเพื่อเป็นการขอบคุณพวกที่มาช่วยยกเรือลงทะเล

ราคาของเรือ

ราคาเรือหัวโทง มีราคาตั้งแต่ประมาณ 20,000 - 50,000 บาท แล้วแต่ขนาดของเรือขนาดของเรือประมาณ 7 9 หรือ 21 กง

ในการทำเรือมาด 1 ลำ ใช้งบประมาณ 15,000 บาทขึ้นไป หรือมากกว่าก็ขึ้นอยู่กับขนาดของเรือ

ย

3. ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน

ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนจะมีการทำดอกกล้องกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เพื่อขายในตอนเดือนสิบ ไม่ใช้ทำดอกกล้องนำมาจากบ้านสาคุ และบ้านโนนทอน เพราะที่บริเวณหาดทรายไม่มีไม้ ปัจจุบันไม้ไผ่ดอกกล้องยังพอมีคนทำเป็นแต่เหลือน้อย ประกอบกับมีการห้ามจำหน่ายไม้ไผ่ดอกกล้องในช่วงหลัง จึงทำให้การสืบทอดการทำไม้ไผ่ดอกกล้องซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างของชาวมอแกน กำลังจะเลือนหายไป

ไม้ไผ่ดอกกล้องนำมาใช้ประโยชน์ในการเป่ายิ๊งนก ยิงปลา ยิงสัตว์ตัวเล็ก ๆ และทำเครื่องดนตรี คือ ขลุ่ย

ย

4. ภูมิปัญญาหมอละพื้นบ้าน

4.1 หมอบนตามหาของหาย

บน ดันเก หมอบ้านประจำบ้านเหนือ ได้เล่าถึงการตามหาของหายโดยใช้วิธีทางไสยศาสตร์ไว้ว่า ของที่ชาวบ้านทำสูญหายมากที่สุด ได้แก่ เงิน แหวน และของมีค่าต่าง ๆ ถ้าสูญหายในระยะเวลาไม่เกิน 3 วัน โอกาสในการตามหาพบยังพอเป็นไปได้มาก แต่ถ้าของที่หายไปนานมากก็ไม่สามารถหาพบได้โดยง่ายนัก

หมอจะทำพิธีดูของหายในวันจันทร์ พุธ ศุกร์ เสาร์ เวลาประมาณ ๑๕-๒๒ นาฬิกา และจะไม่ทำพิธีดูของหายในวันอังคาร

วิธีในการดูของหายต้องมีเทียนเป็นส่วนประกอบสำคัญ เพราะต้องกำหนดสมาธิและระลึกถึงครูหมอ (อาจารย์) ต้องไม่ให้เทียนดับในระหว่างประกอบพิธีเพราะจะทำให้ครูหมอลุดไปจากร่างของหมอที่กำลังกระทำ

วิธีการให้คำ raad.....ถ้าหาของพบ มีอะไรบ้าง

ย

ย

5. ภูมิปัญญาการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน

5.1 หมอบัดเป่าสิ่งชั่วร้าย

ชุมชนท่าฉัตรไชยยังคงมีการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ที่นอกเหนือจากการใช้เวชภัณฑ์หรือการใช้ยาอยู่หลายโรค การรักษาในลักษณะนี้เรียกว่าการรักษาแบบจิตบำบัด เป็นการรักษาด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ เช่น การบดบังความ ท่องคาถา ทำน้ำมนต์ เข้าทรง บนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น การรักษาในลักษณะนี้ เพราะเหตุว่า ชาวเลเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากโอ ผีกินโอ การรักษาจึงต้องให้หมอบดบังความเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดี หรือขับไล่ผีออกจากร่างกายของผู้ป่วย หรือติดต่อกับวิญญาณเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย จากการสัมภาษณ์บน ดันเก ซึ่งเป็นหมอบ้าน และผู้นำในการประกอบพิธีกรรมนอานาของชุมชนท่าฉัตรไชยมีประสพ

การณ์ในการรักษาโรคและประกอบพิธีกรรมมายาวนานร่วม 30 ปี ได้เล่าให้ฟังว่า

คนป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยวิธีนี้จะมีอาการไม่รับประทานอาหาร มีอาการผิดปกติไปจากการใช้ชีวิตประจำวัน หมอจะรักษาโดยให้คนไข้เตรียม กายาน (สียืด) เทียนสีขาว เงินสมนาคุณ (ตั้งเขียน) และหมอจะรักษาโดยการประทับทรงเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย ส่วนการรักษาอาการถูกแมลงมีพิษ เช่น ผึ้ง ตะขาบ กัดต่อย จะรักษาโดยการบดบังความประกอบคาถา โดยมีคาถาในการบำบัดรักษา ดังนี้ โอ ระเบียบ โมระจบ นะโม ทายะ โอม ประสิทธิ์ ภูและโอ หมอจะท่องคาถา 3 จบ แล้วเป่าลงบริเวณที่มีอาการเจ็บ 3 ครั้ง เป็นการเรียกพิษออกจากร่างกาย

ส่วน ดูเงิน ราวี่ ได้เล่าถึงโรคที่รักษาโดยการบดบัง มีโรคดังนี้

เด็กที่เป็นพยาธิ (เป็นเดือน) รักษาโดยวิธีการบดบัง ซึ่งสามารถบดบังได้ทุกวัน แต่ต้องเป็นตอนเย็น การรักษาหมอมต้องทำพิธีบูชาครู โดยต้องรักษา (บด) พร้อมท่องคาถา โอ ครูหมออาจารย์ เดือนทอง เดือนเงิน ครูหมออาจารย์ช่วยบดด้วยโอ แล้วเป่าไปที่ท้องเด็ก 3 ครั้ง ใช้ปูนกินหมากวาดเป็นรูปกากบาท แล้วใช้นิ้วหัวแม่มือขวาคลึงที่ท้องเด็ก 3 ครั้ง จะต้องบดติดต่อกันในครบ 3 วัน

ใช้ทับระดูในสตรี รักษาโดยการที่หมอมทำมากให้ 3 คำ คนไข้ต้องเอา พริกไทยดำ พลุ

มาให้หมอมทำพิธีปลุกเสก แล้วหมอมจะให้หมากที่ปลุกเสกเสร็จแล้วไปกินก่อนนอนคืนละ 1 คำ

หรือหมอบ้านของบ้านเหนือจะรักษาอาการปวดประจำเดือนของผู้หญิงโดยการบดบังความประกอบคาถาเพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วย

วิธีการรักษาผู้ป่วยจะนั่งหรือนอนแล้วแต่สะดวก หมอจะใช้มือขวากดที่ท้องน้อยแล้วลูบลงล่างพร้อมท่องคาถาว่า โอ โตะโส กาโหน ตูลุด ยาลัดโอ ท่องคาถา 3 จบ เป่าลงที่ท้องน้อย 3 ครั้ง

อาการปวดศีรษะ หมอมจะให้ผู้ป่วยนั่งหรือนอนแล้วแต่สะดวก หมอมจะใช้มือขวาบิบบิเวณหน้าผากทางซ้ายของผู้ป่วยบีบไปทางด้านขวา พร้อมท่องคาถา 3 จบ

คาถามีว่า โอ นะสุณู โมสุณู เจปนหัวทั้งมุล โอมสิทธิกู ครูอาจารย์ สิทธิกูเอโย เมื่อท่องคาถาจากบีบเป่าลงที่ศีรษะผู้ป่วย 3 ครั้ง

จากนั้นหมอมจะใช้หัวแม่มือขวาแตะกลางเพดานปากของหมอมเอง 1 ครั้ง และโคนพินกรามข้างซ้ายของหมอมเอง 1 ครั้ง แล้วจึงเอาหัวแม่มือมาแตะที่หน้าผากผู้ป่วย พร้อมท่องคาถา 3 จบว่า โอ มะทุ ภูหลุด ยาลัด โอ แล้วเป่าที่หน้าผากผู้ป่วย 3 ครั้ง การที่หมอมใช้นิ้วแตะเพดานปาก เพื่อกันของไม่ดีเข้าสู่ผู้ป่วย เช่น ผีซิน เป็นต้น อาการบวม หรือเป็นฝี ก็ใช้วิธีการบดบังรักษาได้

ส่วนวัณโรค พิบาลพรม เล่าถึงการรักษาด้วยการบดบังได้ จะมีการตั้งเขียน ภายในเขียน

ประกอบด้วย หมาก พลู เหล้าขาว รูป เทียน ปูนแดง เงิน (เท่าไรก็ได้) โรคที่รักษาด้วยการบด เช่น เอ็นจัม (เส้นพริกแกง) แขนหัก จะใช้น้ำมันมะพร้าวสดควบคู่ไปกับการนวดด้วย และบดรักษาในคนที่ถูกผีเข้า ถูกคุณไสย

หมอจะรักษาในเวลากลางวัน เพราะกลางวันจะมองไม่เห็นเส้น ในการรักษาจะต้องเอ่ยชื่อครู (ระลึกถึงครู) ที่บ้านหมอบางคนจะมีรูปครูบูชาไว้บนหิ้ง เมื่อรักษาหายหมอไม่เรียกรองค่าสมนาคุณใด ๆ จากผู้ป่วย

ย

5.2. หมอนวดรักษาอาการปวดเมื่อย

การรักษาด้วยการบีบนวดเพื่อรักษาผู้ป่วยที่ปวดศีรษะ หมอจะบีบนวดที่บริเวณขมับและหน้าผากของผู้ป่วย และบีบที่ท้ายทอย ต้นคอ และหัวไหล่ ให้บีบนวดหลายครั้งจนอาการทุเลาลง

การรักษาด้วยการบีบนวดและทาน้ำมันเพื่อรักษาอาการบวม สันตึง ปวดหลัง ปวดเอว และเท้าแพลง จะใช้น้ำมันมะพร้าวเคี่ยว หรือน้ำมันงา ทาบริเวณที่บวม โดยหมอจะใช้มือทั้งสองข้างจับเส้นที่บวมตึง หรือบริเวณเอว หลัง บีบนวดลงมาถึงปลายเท้า หมอจะจับเส้นและบีบนวดสลับกับการนําน้ำมันซํ้ากันหลาย ๆ ครั้ง

ย

6. ประเพณีประจําถิ่น

6.1 ลอยเรือชาวเล

พิธีลอยเรือชาวเลมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ทำขึ้นในกลางเดือน 6 และกลางเดือน 11 มีวัตถุประสงค์เพื่อสะเดาะเคราะห์และบดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกจากตัวเอง ครอบครวั และชุมชน โดยมีโต๊ะหมอที่ได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในชุมชนและเป็นผู้ที่มีความรู้ในการประกอบพิธีกรรมเป็นผู้ทำพิธี ซึ่งในปีนี้นายคลอง สมั่น เป็นผู้ได้รับอนุมัติจากชาวบ้านให้เป็นโต๊ะหมอประกอบพิธี จากการสัมภาษณ์ คลอง สมั่น สมศักดิ์ ตูหรัน และผู้สูงอายุอีกหลายคนในหมู่บ้าน ทำให้ทราบว่าขั้นตอนการลอยเรือมีดังต่อไปนี้

เรือที่ใช้ในการลอยเรียกว่า กาบงลายาน หรือเรือใบ ที่เรียกว่าเรือใบ เพราะมีใบเรือที่ทำด้วยผ้าขาวม้า

ส่วนไม้ที่ใช้ทำเรื่อนำมาจากบ้านบ่อส้ม (ตำบลไม้ขาว) ในการตัดไม้มาทำเรือไม่ต้องประกอบพิธีกรรมใด ๆ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของสวนก่อนจึงสามารถตัดได้ ถ้าเจ้าของไม่อนุญาต ก็ต้องซื้อ

วัสดุที่ใช้ในการทำเรือ

ต้นกล้วย,กาบกล้วย

ไม้ที่สามารถนำมาเป็นส่วนประกอบของเรือได้ เช่น ไม้ยาง ไม้เสม็ด เป็นต้น

มีดผ่า

เชือก

สมัยก่อนใช้ผ้าขาว ปัจจุบันใช้ผ้าขาวม้า

วิธีการต่อเรือ

ใช้ต้นกล้วยมาทำเป็นฐานของเรือ

ใช้ไม้กลมแท่งที่ฐานเรือให้เป็นแนวยาวประมาณ 60 โ 80 ซม.

นำกาบกล้วยมาปูเป็นส่วนรองท้องเรือ

นำไม้มาต่อที่ด้านข้างของเรือ แล้วนำกาบกล้วยมาปูให้สูงขึ้นเป็นเรือ (เรือจะมีลักษณะคล้ายรูปสามเหลี่ยม)

นำไม้มาต่อเสริมท้ายเรือเล็กน้อย แล้วใช้กานกล้วยปิ้งไว้สำหรับวางสิ่งของต่าง ๆ

ส่วนหัวเรือทำจากกานกล้วยที่มีผลติดอยู่ เมื่อตัดผลของกล้วยออก ก็จะเหลือแต่ก้านที่โค้ง ลักษณะคล้ายกับวงช้าง นำมาทำเป็นหัวเรือ

นำไม้มาต่อขึ้น แล้วทำเป็นรูปโค้ง เสร็จแล้วจึงนำกานกล้วยมาปูให้ติดกัน เพื่อทำเป็นหลังคาเรือ

นำไม้กลมมาทำเป็นเสากระโดงเรือ ใช้ผ้าขาวมาผูกติดเสากระโดงเรือเป็นใบเรือ

แกะไม้กระดานเป็นรูปคนครึ่งตัว นำมาติดไว้ที่หัวเรือและท้ายเรือ แทนนายท้ายเรือและนายหัวเรือ

รูปแกะสลักนายหัวและนายท้ายเรือต้องผูกผ้าสีแดงที่ศีรษะ ในปากคาบขลุ่ย

หัวเรือประดับดอกไม้ และผูกผ้าสามสี คือ สีแดง สีขาว และสีน้ำเงิน

นำกระดาดมาทำเป็นสายรุ้งตกแต่งเรือ

นำเทียนสีขาวมาปักไว้ให้ทั่วทั้งลำเรือ

นำไม้มาแกะเป็นกรรเชียง แล้วผูกให้ติดไว้ด้านข้างของเรือทั้ง 2 ด้าน

ย

สิ่งของที่นำมาใส่ในเรือ

รูปคนที่แกะมาจากกานกล้วย แกะให้มีจำนวนเท่ากับสมาชิกในครอบครัว

ใช้ใบมะพร้าวปูที่ท้องเรือ แทนที่นอน แล้วนำรูปคนที่แกะมาใส่ในเรือที่ปูกระดาดไว้แล้ว

น้ำ

ไม้พิน

เล็บมือ,เล็บเท้า

เส้นผม

ข้าวสาร

เครื่องปรุงอาหาร เช่น เกลือ ขมิ้น กะปิ หอม กระเทียม เป็นต้น

ย

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมลอยเรือ

เมื่อประกอบเรือเสร็จแล้ว ชาวบ้านแต่ละครอบครัวนำของที่ใช้ในการประกอบพิธีใส่ในถ้วยมาวางบนเสื้อ ที่หมอนั่งทำพิธี ของเหล่านั้น ได้แก่

บุร่ากูด (ข้าวสารมัน) ข้าวสารสีเหลือง เป็นข้าวสารที่คลุกกับขมิ้น

ด้าย

เงิน สมัยก่อนจะใช้เหรียญสตางค์ที่เป็นรูป ปัจจุบันเป็นเงินเหรียญแล้วแต่จะใส่ลงไป

เทียนเล่มเล็กสีขาว

หมอนั่งทำพิธี จนกว่าถ้วยที่ชาวบ้านนำมาในการทำพิธีจะหมด ชาวบ้านจะรอรับถ้วยคืนจากหมอ แล้วนำกลับไปที่บ้าน นำของไปสาดใส่บ้านคนที่ แล้วจึงกลับมาที่เรือพิธี

จุดเทียนทุกเล่มที่ปักไว้ในเรือ และจุดบุหรี่ที่ปากนายหัวและนายท้ายเรือ

ในขณะที่หมอประกอบพิธีกรรม ชาวบ้านส่วนหนึ่งนำข้าวตอกมาลูบตามเนื้อตัว โดยการใช้ข้าวตอกลูบจากศรีษะลงมาจนจรดปลายเท้า เพื่อนำสิ่งที่ไม่ดีออกจากตัวเอง

หลังจากหมอประกอบพิธีกรรมเสร็จ หมอก็จะทำพิธีเรียกวิญญาณให้มาขึ้นเรือ (เรียกผี)

โดยเรียกทั้ง 4 ทิศ คือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ และทิศใต้ จากนั้นหมอก็จะเรียกอีก 3 ครั้ง ชาวบ้านก็ส่งเสียงโห่ และปาข้าวตอก 3 ครั้ง เท่ากับเสียงเรียกของหมอ หลังจากนั้นผู้ชายจะช่วยกันยกเรือขึ้นที่ นำไปใส่ไว้ในเรืออีกลำหนึ่ง แล้วออกเรือเพื่อนำไปลอย

ย

สิ่งของที่ประกอบพิธีที่หลาไต่ะ มีดังนี้

- ข้าว

- ขนมเปียกปูน

- เหนียวดำ

- แกง แกงอะไรก็ได้ที่ไม่ใช่หมู (เพราะไต่ะเป็นอิสลาม) ของทั้ง 4 อย่างนำไปไว้ในถ้วยเล็กของ 1 อย่างต่อหนึ่ง 1 ถ้วย แล้วนำไปใส่ไว้ในถาด

- น้ำเปล่า 1 แก้ว

- หมาก

- พลุ

- เทียนเล่มเล็กสีขาว

- ใบจาก, ยาเส้น (นำยาเส้นม้วนเข้ากับใบจาก)

- ในขณะที่ทำพิธีที่เรือหมอจะหมุนถ้วยทุกใบ 3 รอบ

- ปักเทียนให้ทั่ว ทั้งเรือ เพราะเทียนให้แสงสว่างเป็นเครื่องนำทาง

- เรือลำใหญ่หรือลำเล็กก็จะขึ้นอยู่กับปริมาณของต้นกล้วย

ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมที่หลาไต่ะ

ชาวบ้านแต่ละครอบครัวนำถาดมาวางไว้ที่หลาไต่ะ (ในถาดนั้นใส่อะไรบ้าง?) โดยไต่ะ

หมอนั่งประกอบพิธีกรรม ด้วยการจุดธูป 9 ดอก และหมุนถาดของชาวบ้านทุกใบ จำนวน 3 รอบ และจุดเทียนทุกเล่มที่ชาวบ้านนำมา

หมอเรียข้าวตอกที่หลาไต่ะ นำเทียนทุกเล่ม หมาก พลุ ใบจาก ยาเส้น ที่ชาวบ้านนำมาเอาไปวางใส่ในหลาไต่ะ

เอาข้าว ขนมเปียกปูน เหนียวดำ แกง อย่างละนิด จากทุกถาด ใส่ไว้ในกระดาด แล้วนำไปวางไว้ที่โคนเสาของหลาไต่ะ จากนั้นชาวบ้านก็นำถาดกลับบ้าน เสร็จพิธีลอยเรือ

ในอดีตขณะที่ผู้ชายกำลังประกอบเรือในช่วงกลางวัน ผู้หญิงสูงอายุจะสนุกสนานด้วยการร้องรำนา (ระมะนา) รอบ ๆ เรือ จนประกอบเรือเสร็จ

แต่ปัจจุบัน การรำนารอบเรือหายไป กลายเป็นรำนงเข้ามาแทนที่ สมศักดิ์ ตูหรัน เล่าว่า การรำนงเริ่มมีมาประมาณ 30 ปีที่แล้ว โดยใช้เพลงสืงวลเป็นเพลงไหว้ครู แล้วตามด้วยเพลงดัง ๆ ตามสมัยนิยม นางรำก็เปลี่ยนจากผู้สูงอายุเป็นวันรุ่นสาวในหมู่บ้าน และใช้ดนตรีสากลมาประกอบการรำ การรำนงไม่ต้องรำนารอบเรือ แต่จะรำเพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนานครั้นครังให้กับงานลอยเรือ

6.2 นอนหาดหรือนอนเล

การนอนหาดหรือนอนเลของชาวเลเผ่ามอแกน มีพิธีในวันขึ้น 13 โ 15 ค่ำ เดือน 3

เป็นประจำทุกปี ณ บริเวณหาดทรายแก้ว ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ในพิธีจะมีการเชิญวิญญาณโต๊ะหินลูกเดียว ซึ่งชาวเลเชื่อว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่คอยปกป้อง คุ่มครอง และคอยช่วยเหลือเวลาเจ็บป่วยหรือมีปัญหาให้มาประทับร่างทรง เพื่อให้ลูกหลานได้แก้บน (แก้เหมาขุย) ตามที่ได้สัญญาไว้ มีการประกอบอาหาร การรำนงแรง เพื่อบวงสรวงโต๊ะหินลูกเดียว ใช้เวลาในการนอนหาด 2 คืน 3 วัน ช่วงเช้าตรู่ของวันสุดท้ายในการประกอบพิธีนอนหาด

ชาวเลจะลอยกะแอะแพ้ง(ไม้หมากที่เหลาไม้) ไปตามน้ำเพื่อให้หมดพันธะสัญญาตามที่ได้บนบานไว้กับหมอและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพนับถือของชาวเล ในการประกอบพิธีนี้ชาวเลเผ่ามอแกนที่ไปอยู่จังหวัดอื่นก็จะกลับมาร่วมพิธีกันอย่างพร้อมเพรียง ถือเป็นการพบปะชุมนุมญาติพี่น้องอีกวาระหนึ่ง

7. ความเชื่อในชุมชน

7.1 โต๊ะปากพระ

โต๊ะปากพระเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เชื่อกันว่าโต๊ะปากพระสถิตยอยู่ที่หัวแหลม มีศาลา (หลา) ให้โต๊ะปากพระเป็นที่อยู่ และเชื่อกันว่าโต๊ะปากพระเป็นอิสลาม ดังนั้นของเช่นหัวจะต้องไม่มีหมู ชาวบ้านมักไปบนบานให้สมหวังในเรื่องต่าง ๆ เมื่อสมหวังดังที่ได้บนบานไว้ ชาวบ้านจะแก้บนด้วยการนำข้าว แงบไก่ ขนมหวาน น้ำ ไปบูชา สิ่งที่ขาดไม่ได้ในการแก้บน ก็คือ ประทัด และโต๊ะปากพระจะโปรดปรานไก่ชน

7.2 โต๊ะหินลูกเดียว

ชาวบ้านเชื่อว่า โต๊ะหินลูกเดียวเป็นเจ้าที่ ที่คอยปกป้องคุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข มีตำนานเล่าว่า พ่อตาหินลูกเดียวเกิดมาจาก ๓ ที่ คือ พ่อตาหินลูกเดียว พ่อตาหินขาว พ่อตาปากช่อง พ่อตาหินขาวนั้นชอบจะเซ (กายะ) จนกระทั่งจะเซตาย เลยกกลายเป็นพ่อตาหินขาว ส่วนพ่อตาหินลูกเดียว จะจับลงเป็นม้าทรง (ร่างทรง) และใช้นิวซีให้หยิบหินโยนลงในน้ำ เมื่อเวลาน้ำแห้งจะเห็นหินไหลขึ้นมา และกลายเป็นก้อนหิน จึงทำให้เรียกที่บริเวณแถบที่หินไหลขึ้นมาว่า บ้านหินลูกเดียว จะมีการบูชาโต๊ะหินลูกเดียวทุกปี เรียกว่าพิธีนอนหาดหรือนอนเล

7.3 พิธีกรรมตา-ยายถ้วย

จะจัดทำขึ้นในเดือน 4 หรือเดือน 6 ขึ้นอยู่กับสภาพภาพทางการเงินของครอบครัว ทุกอย่างจะถูกจัดทำขึ้นในเวลากลางคืน ทั้งการเตรียมอุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี เช่น ทำของหวาน ในส่วนของของหวานนั้นจะใช่แบ่งเจ้าบ้านเป็นก่อนกลม ๆ ลักษณะคล้ายบัวลอย ของคาวจะเป็นแงบไก่ โดยใช้ไก่ทั้งตัว ส่วนลำตัวนั้นเอาไปแกง ขา ปีก และเครื่องใน ต้มให้สุก แยกใส่ในถ้วยเล็ก ๆ โดยใส่แงบ ๑ ถ้วย ปีกกับขา ทำเป็นคู่ เครื่องใน ใส่อย่างละถ้วย ขนมหวาน 1 ถ้วย ใส่ไว้ในถาด และแบ่งส่วนหนึ่งใส่ในถ้วยเล็ก ๆ ผูกไว้ที่ชื่อของบ้าน การทำพิธีนั้น โดยมากจะเป็นครอบครัวที่แต่งงานใหม่ หรือเพิ่งมีลูก จะทำกันทุกบ้าน เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองลูกหลานในครอบครัวให้ปลอดภัย เพราะถ้าหากไม่ทำเชื่อว่าอาจทำให้ลูกหลานที่เกิดมาเจ็บป่วยหนักและอาจถึงแก่ความตายได้ แต่เมื่อทำพิธีถูกต้องเรียบร้อยเด็กก็จะหายเป็นปกติ

7.4 แม่ย่านาง

ชาวชุมชนทำจัดไร่ชย จะให้ความนับถือแม่ย่านางมากเพราะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยคุ้มครองชาวบ้านที่ออกไปทำมาหากินในทะเล หากใครลบหลู่ก็จะม็อนเป็นไป สิ่งของที่บูชาแม่ย่านาง ได้แก่ ข้าว ไก่ เป็นต้น เชื่อกันว่าแม่ย่านางเป็นผู้หญิง

7.5 การทำเสน่ห์/การทำนายดวงชะตา /การฝังรกเด็ก

6.5.1 บน ดันเก หมอพื้นบ้านของบ้านเหนือได้เล่าถึงการทำเสน่ห์ยาแฝดไว้ว่าการทำยาเสน่ห์ ใช้น้ำมันมะพร้าวดีใส่คนรัก แล้วคนรักจะหลงไหล แต่ไม่นานมนต์นั้นก็เสื่อมคลาย

6.5.2 ส่วนการทำนายโชคชะตา หมอบนเล่าก็มีการมาดูดวงชะตายุ่เสมอ ๆ โดยส่วนมากจะมาดูในเรื่องการงาน การทำมาหากิน และต้องมีของเช่นหัวครู เช่น หมาก พลู กายาน น้ำมนต์

6.5.3 ตั้ม ราวี เล่าถึงการฝังรูกเด็กแรกเกิดไว้ว่า รูกของเด็กแรกเกิดทั้งหญิงและชาย นำมาใส่กระสอบใบเตย แล้วฝังไว้ที่เสาใต้ถุนบ้านหรือข้างบ้าน เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะไม่ต้องจากบ้านไปไกล เป็นฝังรูกฝังรากไว้กับบ้านเกิด

7.6 การรับบุญเดือนสิบ

การรับบุญเดือนสิบ คือการที่ชาวมอแกนไปรับบุญจากคนไทยพื้นถิ่นในช่วงเทศกาลเดือนสิบ ด้วยการไปรับบุญที่วัดจากคนไทย โดยชาวมอแกนจะนำถ้ำน้ำหรือสอบราด (กระสอบที่สานด้วยใบเตย) ไปรอรับของ ซึ่งคนไทยจะให้เป็นขนม ข้าวสาร เงิน หรือเสื้อผ้า เมื่อรับเอาสิ่งของเหล่านั้นมาแล้วต้องตั้งเซ่นไหว้ให้วิญญาณตา-ยาย (บรรพบุรุษ) และกินใช้กันในครอบครัว ซึ่งทุกคนในครอบครัวต้องไปรับบุญที่วัด ถ้าไม่ไปตา-ยาย (บรรพบุรุษ) จะโกรธเคือง ถือว่าทำผิดประเพณีปฏิบัติ อาจลดบันดาลให้คนในครอบครัวเจ็บไข้ไม่สบายได้

ย

8. ภาษามอแกน

ชุมชนท่าฉัตรไชยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เชื่อกันว่าเข้ามาอาศัยอยู่ที่นี้เป็นเวลานานกว่า 200 ปี มาแล้ว เรียกว่าชาวเลเผ่ามอแกน ที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภาษาพูดที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชน ที่แตกต่างกันคนไทยพื้นถิ่น และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนในชุมชนนี้ จะมีเฉพาะภาษาพูด แต่ไม่มีภาษาเขียน ดังที่ได้สอบถามศัพท์ ภาษาพูด จาก ปอม วารี ตั้ม วารี เกษวรินทร์ หงษ์สา แดง ตูหรัน และ เคื่อง ตูหรัน และได้แยกหมวดหมู่ของภาษาไว้ดังนี้

8.1 หมวดร่างกาย

ย

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ศีรษะ (หัว) ยอดัก

ตา มาตาก/มาต้า

หน้าผาก กี่เนียง

จมูก ยุง

ปาก อะกัง/อากัง

แก้ม ตือของ

คาง ตือโก๊

หู แดงเก/แตวรา

คอ ลือกอง

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

นม ตูใจ

ศอก อี้โก

ฝ่ามือ ตาปะงัน

แขน ปือกอ/เปอะก้อ

ไหล่ ปื่อไห

นิ้วมือ ยาลุยงั้น/ยาгүй

เวย กือเอียง

กน บุตุด

หัวเข่า ตีออด

นิ้วเท้า อาลุยกาไก้

ขาอ่อน ปากกากบือลวง

ข้อมือ ของั่น

ข้อเท้า ขอกาไก้

สันเท้า จื่อโดง

ขา ปาดา

ฝ่าเท้า ตาปะกาไก้

ขน บูลิ

อวัยวะเพศหญิง ปืออะดะ

อวัยวะเพศชาย กูลุ่นอะดะ

น่อง กาเปอะ

ผม บูลุยออตัก

ฟัน แลป็น

ลิ้น แก้ว

ย

ย

ย

ย

ย

ย

ย

ย

8.2 หมวดตกแต่งร่างกาย โ ครื่องประดับ

ย

ภาษาไทย ภาษามอแกน

เสื้อ บาโย

เสื้อแขนสั้น บาโยปักกอบาลูย

เสื้อแขนยาว บาโยกลาหะ

เสื้อใน บอโยชั้นดัลัม

กางเกง จูเถา

กางเกงใน ชูเพาชั้นดัลัม

กางเกงขาสั้น ชูเพาขาสั้น

กางเกงขายาว ชูเพาขายาว

เสื้อฟุตบอล บาโยฟุตบอล

กางเกงฟุตบอล จูเพาฟุตบอล

เสื้อกล้าม บอโยกล้าม

ผ้าขาวม้า วัดจีมัว

ผ้าถุง วัดบั้ง

ผ้าหม จูวัดนาปอด

สายเอว ฉายเฉียง

ก๊ีบ ก๊ีบ/ติบ

ที่คาดผม กอบอตั๊ก

ลิปสติก ลิกติก/เหล็กติด

ที่ปิดหน้า ที่ปิดหน้า

ที่ทาแก้ม ที่มีจุดดอบอง

นาฬิกา นาฬิกา/นาถ

สายยางมัดผม สายยี่ดักแมกัดอตั๊ก

สร้อยคอ ฉายทอง/ไซถอด

สร้อยข้อมือ ฉายปักกอ

แหวน ก๊อแจน/ก๊อแจ้ง

กำไล บือลาง/กิมลั้ง

หวี ก๊อซั้ง

หวีลั๊บ ก๊อฉินเน๊บ

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

น้ำมันใส่ผม มื้อยาดุดกอดัก

น้ำมันทาผิว มื้อยาดุดก

แป้ง ยาแป้ง/ล่าแป้ง

น้ำหอม มื้อยาดนือหาย

ที่ทาเล็บ ที่มีธูดูกูโก

กระเป๋่า ก๊อเป๋่า/กกเป่า

ย

8.3 หมวดสัตว์

ย

ภาษาไทย ภาษามอแกน

นก ตีจุ่ม

ปลา แอگان

เสื่อ มื้อนูก

หอย เอียก

หมา ไ่ว่

ปู ก๊อตาม

ลิง กาก

ค่าง นูตุง

กุง กอด่าง

หนู ตีกู

เต่า ปือโย

ลั่น กี่ลั้ง

ซ้าง กายะ

กบ บาเงาะ

หมู บอนูย

หมี ปือหวัง

สิงโต มือนูก

แมลงปอ ปือยุงปอ

ตักแตน อาหวาย

ควาย กะบาว

ภาษาไทย ภาษามอแกน

เบ็ด อะด้า

งู ออลาน /ออลาง

ปลากะเบน ปลาไหล

ปลากะบอก แอ่กานดาหลา

มด แจด้า

สุนัข เขือก/ไอย

แมว เหมียว/เมี้ยว

แมลงวัน มาเมา

กุง กอด้าง/กอด้าด

เหยื่อเบ็ด ป้าดาออ

ไล่เดื่อน ลัง

ปลิงทะเล ก่าจี

หอยติบ เขียกขอลอง

ปลาดาว เอก่านปีตั่ง

หมึก มีมีก

ปะการัง กาลัง

ปลาตีน แอ่กานกาไก

หนอน ก่าจี

ผีเสื้อ ก่าม่าง

เม่น ดูดยบ่ายุย

แมงกะพรุน บูนูน

แมงดา แมงดำ

ไก่อ่ มานอง/มาน็อก

ปู กะต๋าม

หอย เอี้ยก

หมูป่า มะนุยก่อด้าน

กวาง หล่อชะ จะเข้ กายะ

กระจง ปี่จ่อง

ลิงหางยาว กระตู่นาชะ

8.4 หมวดอาหาร

ย

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

กล้วย แบ๊ซัง

มะยม บัววงลายม

ส้ม ปื่อหวาด/ขวาง

เงาะ จุ่มเงาะ

ฝรั่ง ยามูก

มะม่วง ปื่อออก

ระกำ กอหมับ

กะทอน มือขบ

ทุเรียน ทุเรียน

มะพร้าว ไมคอนอีอุณ

มะขาม แอมมะขาม

ฟักเขียว สะดาก

ฟักทอง ตีเทด

หน่อไม้ ละบอง

แกงกะทิปลา ขอบายกือติแอกาน

แกงส้ม ซุบบายบูวด

แกงส้มกุ้ง ขอบายบือจากกอด่าง

แกงผักหมึก ขอบายบือพัดนี้มิก

แกงจืด ซุบบายคอบุก

แกงพุงปลา ซุบบายแก้ง

แกงเขียวหวาน ซุบบายเขียวว่าย

แกงหอย บอกระไปเอี้ยก

ทอดไข่ ทอดกือลูน

ผัดผักรวม ผัดตารือกรวม

แกงผัก บอกระไปตาหลก

ต้มผัก ลูบูกตาลัก

น้ำพริก นาซูป

ข้าว บูหลา

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

ต้มหอย นือบูเวียะ

ต้มปู นือบูกือตาม

นึ่งปลา นึ่งแอกาน

ทอดหมู ทอดบานุย

แกงพริกหมู เขียวพลิบอนุย

ทอดไข่ปลา ทอดกือลูนแอกาน

แกงกะทิ ขอบายกือติ

แกงหมู ขอบายบานุย

แก่งไก่อ๋ ซอบายมอนก

แก่งปลา ซอบายแมเฮี้ยก

แก่งไข่อ๋ ซอบายมานอง

ย

8.5 หมวดของไข่อ๋ในครัว

ย

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ซ็อน ยู๋ฮอย

จ่าน หมี่คุ่ม

ถวย มีโคม

กะละมัง นีนพูน

หม้อ กานก

หม้อหุงข้าว กานกจอน

กระทะ กือทะ

มีด เปด

กระปุกใสของ กุยดุกบือย่าง

ทัพพี อ่าวาก

ตะหลิว อ่าวอือทะ

ซ็อนกลาง ยอฮอย

แก้ว จอก

ไม้กวาด แอวกวาด

พริกแห้ง รีปรีชะล่อม

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

พริกสด รีปรีชะลด

กะปิ บาจัน

เกลือ แคลาก

น้ำตาลทรายขาว น้ำผึ้งปืเตียก

น้ำตาลทรายแดง น้ำผึ้งแม่ลาก

พริกไทย แม่เหล็ก

พริกไทยอ่อน แม่เหล็กบอรอง

กระเทียม บาวง

น้ำปลา อุเอนเอก้าน

ซีอิ้วดำ เต้าอิ้วแกต้้า

ตะไคร้ ซีไคร

เจียง ปะป้านเนียง

มีด แปด

หินลับมีด บาเตามาแปด

ย

8.6 หมวดเครือญาติ

ย

ภาษาไทย ภาษามอแกน

พ่อ ป๊ะ

แม่ มะ

ป้า วะ/มะหว่า

น้ำ ไย

ลุง แจ/ปะหว่า

อา มาไม

น้า อา ผู้ชาย มา

น้าผู้หญิง ไม

พี่ชาย อากะบูยั้ง

พี่สาว อุอยกาหละ/อากะ

น้องชาย อุอยบูยั้ง

หลานชาย ตอเจาะกาโน

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

หลานสาว ตอเจาะบิน

พี่ อากาก

พี่สะใภ้ อากากนาไต

พี่เขย อากากบาไต

น้อง อู๋อู๋

หลาน ตอเจาะ

ย่า มะเฒ่า

ยาย แยะ

ปู่ ป๊ะเฒ่า

ตา แจ้

ทวด หยั่ง

ย

ย

7.7 หมวดอื่น ๆ

ย

ภาษาไทย ภาษามอแกน

นอน อีดูน/ตัน

ไร่/ปลูกข้าว โคมะ

บ้านของฉัน ไหล่มากใหญ่

อิมแล้ว แลก

คนไทย แซม

ไม้ แอว

กินแล้ว ย่ากะ

แซวยาว่าไหล อยู่ไฟ

กาต้าม ไปไหน

กินน้ำ อ้าอัน

ไข้น กอด้ดดำรำ

ปวตทอง มะแก๊ตระกะ

รากไม้/สมุนไพรร บะพากัน

อวน ปู้กั๊ด

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

ปิ่น พู่ไผ่

นอน 3 คีน ซาไหрмаไหง

บ้านคนอื่น ออหมากณะ

บ้านตัวเอง ออหมากไหย

บ้านที่สร้างด้วยปูน ออหมากปูน

หิว ออนจอน

หินฟ้าผ่า บัดเตยสะแป้น

บันได แอทยาน

นั่ง ดอก

จาก กะย่าง

ฝาบ่าน ป้าย

ประตู่ แปะเต้า

ตกปลา เกามูเอี้ยก

เชือก ข้าวกูกั๊ด

ไปไหน เก้าดำไล้

อาบน้ำ เอนดูอัน

เมา เบอออก

เรือ กะบ่าง

เรือพาย กะบ่างอุจ้ย

มวนยา บัดดูด

ทูนูกัด ลูกทูน

ผู้หญิง ปี่ไหน

ผู้ชาย กะไหน

หุงข้าว คอดจอน

น้ำเค็ม เอ็นแก่น

เหล้าแดง แอลาบแม่มัก

สีแดง แม่มัก

สีขาว บูดแตก

สีดำ แกดำ

ภาษาไทย ภาษามอแกน

ย

เอาน้ำมากินหน่อย แค้นจนบักอุเอนไอเจงมะอำ

มากินให้พร้อมกัน ดินย่ำสบายและชิบออนพร้อม

โกนหัวเด็ก ภูนอด้ก่ำนาด

ย

9. พฤษศาสตร์พื้นบ้าน

9.1 ป่าชายหาด

สถานที่เก็บข้อมูลสวนพฤษศาสตร์โรงเรียนบ้านท่าฉัตรไชย ปรากฏพบพันธุ์ไม้ในบริเวณนั้น ดังนี้

ชื่อพันธุ์ไม้ กระทิง

ลักษณะทั่วไป พบได้ในบริเวณที่เป็นป่าชายหาด พื้นที่สูง ใบและขนาดใบมีขนาดใหญ่ ใบหนา ใบมีสีเขียวเข้ม ปลายแหลม หลังใบสีเขียวอ่อน ท้องใบสีเขียวเข้ม ส่วนที่เก็บ ใบแก่ กำลังผลิใบ ความสูง 30 - 50 เมตร

สรรพคุณ ใช้สร้างบ้าน ทำเสาระโดงเรือ เฟอร์นิเจอร์

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ชำเลียด

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้พุ่มรอเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนประปราย ขึ้นตามที่โล่งและชายฝั่งทะเลทั่วไป ความสูง 10 - 15 เมตร

สรรพคุณ ใบหรือยอดรับประทานกับน้ำพริก ใบใช้ห้ามเลืือด เมล็ดเป็นยาป้องกันการเกิดฝี ส่วนยางถ้าโดนตาจะทำให้ตาบอดได้

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ย่านปด

ลักษณะทั่วไป ใบหยาบ มีดอกสีขาว ผลคล้ายเม็ดทับทิม สีแดงอมชมพู เป็นไม้เลื้อย

สรรพคุณ ลูกใช้กินเป็นยาระบาย ใบใช้แทนกระดาดทราย โดยนำใบตากให้แห้ง แล้วใช้ถูสิ่งของ ดอกใช้ทำน้ำหอม

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ คอแห้ง

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้เนื้ออ่อน ความสูง 20 โ 30 เมตร

สรรพคุณ ใช้สร้างบ้าน เฟอร์นิเจอร์ ทำคอกสัตว์

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ มังคุดป่า

ลักษณะทั่วไป ลำต้นใหญ่ แตกกิ่งก้านเป็นพุ่ม ใบหนา ความสูง 40 โ 50 เมตร

สรรพคุณ ผลสุกรับประทานได้ เนื้อไม้ที่มีอายุ 30 -40 ปี ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ ใช้เป็นยาระบาย ยางถ้าโดนจะทำให้คัน

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ต้นเมา

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ยืนต้น ใบใหญ่หนา ลูกและดอกเมามีลักษณะคล้ายลูกชมพู่ ความสูง 40 โ 50 เมตร ส่วนที่เก็บ ใบแก่

สรรพคุณ ใช้สร้างบ้าน ทำแบบพิมพ์ ทำเฟอร์นิเจอร์ แต่ต้องไม่ให้โดนแดด โดนฝน เพราะเนื้อไม้จะเปื่อย ฝูพังง่าย

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ เสือหมอบ

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ล้มลุก มีขนาดของใบเล็กถึงขนาดกลาง พบในป่าทั่วไปและป่าชายหาด พื้นที่สูง ปลายของใบแหลม มีรอยหยักตามขอบใบ หลังใบสีเขียวอ่อน มีขนอ่อน ๆ ท้องใบสีเขียวเข้ม ดอกสีขาวอยู่ที่ปลายยอด ของต้นที่แก่ขึ้นเป็นพวง ลำต้นสีเขียว มีขนอ่อน ๆ ทั่วทั้งลำต้น ความสูง 1 - 2 เมตร

สรรพคุณ ใบใช้ห้ามเลือดและสมานแผล รับประทานไม่ได้

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ เสือมัดแดง

ลักษณะทั่วไป เปลือกมีสีแดง ความสูง 5 โ 20 เมตร ส่วนที่เก็บ ใบแก่ ใกล้เคียงผล

สรรพคุณ เปลือกใช้ย้อมอวน ย้อมผ้า ยอดใช้รับประทาน ผลสุกกินได้ เนื้อไม้ใช้ทำเสาและไม้พีน ใช้สร้างบ้าน ใช้ขับลมในกระเพาะอาหาร และแก้ความดัน

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ตะเคียนทราย

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบเขียวกลม ความสูงประมาณ 100 โ 150 เมตร

สรรพคุณ ทำเรือ สร้างบ้าน ทำเสาเอกของบ้าน

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ เข็มป่าใบใหญ่

ลักษณะทั่วไป ความสูง 5 - 10 เมตร

สรรพคุณ เป็นไม้ประดับ

ชื่อพันธุ์ไม้ ต้นข่อย

สรรพคุณ ใบใช้ชุบปลาไหลให้หายสิ้น และใช้ขัดไม้ ให้เรียบสิ้น

ย

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ผักหวานป่า

สรรพคุณ ยอดใช้รับประทาน ทำแกงเลียง

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ มะนาวผี

ลักษณะทั่วไป ความสูง 5 - 10 เมตร ผลเล็ก มีลักษณะคล้ายส้มจี๊ด ใบกลมเรียวย ลำต้นมีหนาม คม ลำต้นไม่ใหญ่มาก ส่วนที่เก็บ ใบแก่

สรรพคุณ ลูกใช้เป็นส่วนผสมของการทำยาเสน่ห์ ปลุกไว้บริเวณรั้วบ้าน ใช้ป้องกันสัตว์ร้าย ป้องกันคน สำหรับคนท้องเชื่อกันว่าใช้ใบเหน็บไว้กับตัว จะช่วยป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ รากนำไปต้มน้ำแก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ และใบใช้เป็นยาไถยุง

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ หางวาว

สรรพคุณ ใบใช้ทำวาวเป็นของเล่นเด็ก

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ สวาด

สรรพคุณ ลูกใช้เป็นส่วนผสมของการทำยาเสน่ห์ รับประทานไม่ได้

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ กระเจียวแดง

สรรพคุณ ใช้รักษาโรคนี้่วโนไต นิ่วในกระเพาะปัสสาวะละลายไขมันในเส้นเลือด

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ตะเคียนทอง

สรรพคุณ ต้นใช้ทำบ้านเรือน

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ มะลิป่า

สรรพคุณ เป็นไม้ประดับ ดอกมีกลิ่นหอม

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ เข็มป่าใบเล็ก

ลักษณะทั่วไป ลักษณะคล้ายต้นเข็มบ้าน แต่ใบใหญ่กว่า ดอกสีขาว ความสูง 3-5 เมตร ส่วนที่เก็บ ใบแก่ ออกผล

สรรพคุณ รากใช้เป็นส่วนประกอบของยาสมานแผล เป็นไม้ประดับ ดอกมีกลิ่นหอม ผลกินได้

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ พลองใหญ่, พลองกินลูก

ลักษณะทั่วไป ความสูง 15-20 เมตร

สรรพคุณ ผลกินได้ ทำด้ามจอบ สร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ หนามมะแค็ด

ลักษณะทั่วไป ใบเป็นขน กลม หนา ลำต้นมีหนาม และลำต้นไม่ใหญ่มากนัก ความสูง 5-20 เมตร ส่วนที่เก็บ ใบแก่, ออกผล

สรรพคุณ ผลนำไปเผาไฟให้สุกนำไปหยอดหู แก้น้ำหนอง ใช้เป็นกับดัก หรือใช้ดักผีกระสือ (เป็นความเชื่อ) ใช้เป็นยาฆ่าเหา

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ดังหน

ลักษณะทั่วไป เป็นต้นไม้ใหญ่ จะมีจำนวนมากในเขตดินทราย (ป่าชายหาด) ใบกลมเล็กจะมีเส้นที่ใบ ความสูง 40-50 เมตร ส่วนที่เก็บ ใบแก่ ผลใบ

สรรพคุณ ยางใช้รักษาโรคไข้เรื้อรังในสุนัข ส่วนที่เป็นยางถ้าโดนจะมีอาการระคายเคือง

ชื่อพันธุ์ไม้ แพงพวย

ลักษณะทั่วไป ใบสีเขียว ดอกสีชมพู ม่วง ขาว ลำต้นไม่สูงมาก ความสูง 0.5 เมตร ส่วนที่เก็บ ใบแก่ ออกดอก

สรรพคุณ ลำต้นและรากนำมาต้ม รักษาโรคกระเพาะ เป็นไม้ประดับ ดอกใช้ทำยาแก้ท้องเสีย รากและต้นแก้ไข้หวัด

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ นน

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้เนื้อหนา ใหญ่ สูง 40-50 เมตร ส่วนเก็บ ใบแก่

สรรพคุณ ใช้เป็นส่วนประกอบของยาสมุนไพร แก้อาการปวดฟัน ต้นใช้สร้างบ้าน ทำกระดุงของเรือ ทำเฟอร์นิเจอร์ ทำไม้ประดับเพราะทรงพุ่มสวย ใช้ทำเสาเข็ม

ทำพื้นเรือน ใช้ทำด้ามของเครื่องมือเกษตร เช่น ด้ามขวาน ด้ามจอบ เป็นต้น

ย

ย

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ หน่อท้อ, กระท้อ, ท้อ

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ล้มลุก ความสูง 10 - 30 เซนติเมตร

สรรพคุณ รากใช้รับประทาน ขับลมในกระเพาะ บรรเทาอาการท้องอืด ส่วนหัวใช้รับประทานกับน้ำพริก

ย

9.2 ป่าชายเลน

สถานที่ในการสำรวจข้อมูลคือชายหาดบ้านแหลมหลา

ชื่อพันธุ์ไม้ แสมทะเล (ปีปี, ปอกอนปาย)

ลักษณะทั่วไป แสมทะเลจะพบมากในพื้นที่ดินเลนงอกใหม่ ใบสีเขียวอ่อนห่อกลับเข้ามา ท้องใบมองจากระยะไกลจะเห็นใบมีลักษณะเหมือนหลอดกลม ลำต้นสีขาวอมเทาเล็กน้อย ผลมีลักษณะ คล้ายลูกหัวใจ แต่เล็กกว่าผลเสม็ด ดอกสีเหลืองถึงเหลืองแสด ความสูง 5 - 10 เมตร ปริมาณพืชที่พบในพื้นที่ จำนวนมาก

ลักษณะเด่น ใบหนา ยาวเรียวยาว วนน้ำสีเขียวเข้ม สังเกตที่ใบและดอก

สรรพคุณ ใช้ทำไม้ฟืน สร้างบ้าน ประโยชน์ทางสมุนไพร

- แก่นไม้ (เนื้อไม้) ต้มน้ำดื่มแก้ท้องร่วง

- เปลือกไม้ ต้มแล้วอมน้ำเพื่อสมานแผลในปาก

- นำก้านและใบเผาไฟรมควัน แก้พิษจากสัตว์น้ำทุกชนิด โดยเฉพาะปลาที่มีพิษจากทะเล

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ปอทะเล (ปอกอนบาเลย์)

ลักษณะทั่วไป ปอทะเลพบมากตามเขตป่าชายเลนพื้นที่สูง ใบค่อนข้างกลม ปลายแหลมแต่สั้น หลังใบมีสีเขียวอ่อน ส่วนท้องใบสีกาเกือบน้ำตาล ดอกสีเหลืองแสด ผลกลมเล็ก

ลักษณะเด่น ใบใหญ่ค่อนข้างกลม ปลายแหลมแต่สั้น ดอกสีเหลืองแสด ดอกที่ใกล้จะโรยจะเปลี่ยนเป็นสีแดงความสูง 5 - 10 เมตร ขยายใหญ่เป็นพุ่มใบแก่ออกดอก ดอกผล

สรรพคุณ เปลือกของต้นใช้ทำเชือก ประโยชน์ทางสมุนไพร

- ดอกสด 2 - 3 ดอก ต้มกับน้ำ 1/2 ถ้วยตะไล หยอดหนูแก้ผี แก้หูอักเสบ แก้เจ็บในหู

- ใบอ่อน ชงน้ำดื่มแก้ไอ แก้หลอดลมอักเสบ เป็นยาระบายอ่อน ๆ

- ใบ ทำเป็นผงใส่แผลสดและแผลเรื้อรัง

- ราก ตม้น้ำดื่ม ขับปัสสาวะ แก้ไข้ เป็นยาระบาย ถ้าใช้เกินขนาดจะทำให้คลื่นไส้และอาเจียน

ชื่อพันธุ์ไม้ ห้าแฉะ

ลักษณะทั่วไป ใบกลมเล็กเรียว เป็นมัน อวบน้ำ ความสูง 3 - 5 เมตร ใบแก่ ผลใบ

สรรพคุณ ประโยชน์ทางสมุนไพร ใบนำมาต้มทาแก้คัน หรือใช้ควั่นมารมตัวแก้คัน

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ผักบุ้งทะเล (ตาสีอกบานู)

ลักษณะทั่วไป ไม้เลื้อยใบกลม อวบน้ำ ลักษณะเด่น ใบเป็นรูปหัวใจ ความสูง เป็นไม้เลื้อย ออกดอก

สรรพคุณ

- แก้พิษแมงกระพรุนไฟ โดยใช้ใบทุบหรือขยี้พอกไว้ที่แผล

- เป็นอาหารสัตว์ เช่น ต้มให้หมูกิน

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ปะไ่อ

ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ยืนต้น ใบมัน มีดอกสีม่วง ใบสีเขียวเข้ม ความสูง 10 - 20 เมตร

สรรพคุณ ประโยชน์ทางสมุนไพร ใบใช้รมควัน รักษาบาดแผลจากโดนพิษปลา

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ โกงกางใบเล็ก

สรรพคุณ ประโยชน์ ทำไม้ฟืน สร้างบ้าน เปลือกต้มทำสีย้อมผ้า

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ พุทราทะเล

ลักษณะทั่วไป ใบกลม มีหนาม

สรรพคุณ รับประทานได้ ยอดกินกับน้ำพริก

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ ถั่วขาว

ลักษณะทั่วไป ใบอวบน้ำ ลักษณะเด่น เมื่อดูตกถึงพื้น สามารถโตได้ถึง 10 เมตร

สรรพคุณ สร้างบ้าน

ย

ชื่อพันธุ์ไม้ อัง่า (ปู่ตุย)

สรรพคุณ ทำริ้วบ้าน เล้าเปิด ไก่

ย

ย

ย

9. อาชีพของคนในชุมชน

อาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนแหลมหลา ผู้ชายจะทำอาชีพประมง เช่น การทำวนปลาหมึก อวนปู ตกปลา ดำกุ้ง หรือหาหอย ซึ่งการจับสัตว์น้ำเหล่านี้ปริมาณที่ได้มาน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนของเครื่องมือ และระยะทางในการออกไปวางเครื่องมือ และขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศหรือคลื่นลมในช่วงนั้น

ในปัจจุบันนอกเหนือจากอาชีพประมงแล้ว คนในชุมชนแหลมหลายังประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ทำตู้ต่อเรือ เป็นลูกจ้างหมวดการทางท่าฉัตรไชย ทำสนามกอล์ฟ ทำโรงแรม ทำโรงงานเย็บผ้า รับจ้างถางป่า เป็นต้น

ย

10. พันธุ์นก

พันธุ์นกที่พบในชุมชนท่าฉัตรไชย ได้แก่ นกตาแดง นกอีแพรด นกบุก นกเอี้ยง นก

กระจอก นกบินหลาแดง (นกกาขาน) นกกระเด้าลม (นกเหยี่ยวควาย) กากาเหว้า (นกคูด) นกคุ้ม และ นกเขา เป็นต้น

ย

11. พันธุ์ปลา

จากการสัมภาษณ์ทั้ง ตูหรัน ชาวบ้านในชุมชนแหลมหลา ทำให้ทราบว่า พันธุ์ปลาในท้องทะเลของชุมชนแหลมหลามีอยู่หลายชนิด ได้แก่ ปลาตะมะ ปลามง ปลาเสียดขาว ปลาเสียดดำ ปลากระบอก ปลาหลา ปลาลัง ปลาดาลือ ปลาตาเดียน ปลาแป้น ปลาหลังเขียว ปลาขี้ตัง ปลาหางแข็ง ปลาหางเหลือง ปลากระพงขาว ปลากระพงแดง เป็นต้น

ย

12. พันธุ์สัตว์น้ำอื่น ๆ

พันธุ์สัตว์น้ำอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากพันธุ์ปลาที่เคยมีในอดีตและบางชนิดยังคงมีในปัจจุบัน ได้แก่ ปลิงเล ม้าน้ำ หอยแครง หอยก้น หอยหลักควาย หอยติบ หอยหวาน หอยลาย ปูดำ เป็นต้น

ย

ข้อเสนอแนะ

ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับคติชนวิทยาอีกหลายเรื่อง เช่น เครื่องมือจับสัตว์ ความเชื่อ อาหารและการถนอมอาหาร ประเพณี นิทาน สะพานท้าวเทพกระษัตรี สะพานสารสิน ท่าฉัตรไชย สุสานมอغلัน เป็นต้น ที่ควรจะได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเร่งด่วน เพราะหลังจากที่ตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานหลายเรื่องของอบต.มีข้อมูลที่ค่อนข้างคลาดเคลื่อนอยู่มาก

ย

ย

ย

บุคลากรกรม

เคื่อง ตูหรัน เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

จรรยา แจ่มกระจ่าง เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 22/60 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว

อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

จิ่น วารี เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 67/2 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

จูด จังติมา เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 43/2 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

ถลาง จังหวัดภูเก็ต

ดุจเงิน ราวี เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 31/2 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

ถลาง จังหวัดภูเก็ต

แดง ตูหรัน เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

ถลาง จังหวัดภูเก็ต

ติ่ม ราวี เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 31/2 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

ถลาง จังหวัดภูเก็ต

ท่ง ตูหรัน เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 35 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

ถลาง จังหวัดภูเก็ต

นิ ราวี เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

บน ต้นเก เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

พวบ ประโม่งกิจ เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 52/3 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว

อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

มานิ ราวี เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

มายะ ตูหรัน เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 68 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

ถลาง จังหวัดภูเก็ต

ไร่ เชี่ยวชาญ เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 65/1 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

กลาง จังหวัดภูเก็ต

ลา วารี เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 44 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

บุคลานุกรม (ต่อ)

ย

วัลลา พรหมพิบาล เพศหญิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

กลาง จังหวัดภูเก็ต

วิกร สมุทรวารี เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

ศักดิ์ สงวนศักดิ์ เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 91/8 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

กลาง จังหวัดภูเก็ต

สมนึก วารี เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

สมศักดิ์ ตูหั่น เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 41 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

กลาง จังหวัดภูเก็ต

สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ศูนย์การเรียนรู้ทำครัวไทย หมู่ที่ 5 ตำบล

ไม้ขาว อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

สุทัศน์ อธิเกิด เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 93/97 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

กลาง จังหวัดภูเก็ต

หยัน ชาญเขียว เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 47/160 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว

อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

เหาดง แดงเปลี่ยน เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

กลาง จังหวัดภูเก็ต

อ้อม ตูหั่น เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 25/3 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอ

กลาง จังหวัดภูเก็ต

ไธ้ ตูหั่น เพศชาย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ขาว อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

ย

เยาวชนผู้วิจัย

กนกวรรณ(ก้อย) ตูห์รัน ปวช. วิทยาลัยอาชีวศึกษา

กาญจนา(ยุ้ย) ราวี ม.๖ กศน.กลาง

จุฑามณี (ปิ่น) อินทร์สมบัติ ม.๒ โรงเรียนหงษ์หยกบำรุง

ศุภยา(ยุ้ย) อธิเกิด ม.๒ โรงเรียนกลาง

หัวหน้านักวิจัย : อรุณรัตน์ สรรเพ็ชร

ผศ.สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ : วิทยากรโครงการ

ประสานงาน

นิลดา เทียมตา

ศจี กองสุวรรณ

ย

สนับสนุนทุน

องค์การแพลน ประเทศไทย

มูลนิธิทรัพยากรเอเชีย

ย

ย

ย

ย ย